

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.  
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.  
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.  
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.



## Götheborgske

## Spionen.

---

 Lördagen, den 19 Julii, 1766.
 

---

Engen af mine Läsare får vara, som, i synnerhet i senare åren, ej hört mycket talas om Jesuiterne; så torde ock vara okunnige om större delen af desse andelige Fädrens öden, ifrån början intil närvarande tid; icke des mindre torde en eller annan omständighet, som i synnerhet bidraget til deras fall, vara de måste okänd.

Har lärda werlden at tacka Jesuiterne för uprättet i flera wetenskaper, och många lärda arbeten; så måste man tilstå, at de gjort sig för mycket betalte af den Politiska. Deras hemliga anstalter hafwa, utan all twiswel, gått därpå ut at uprätta, om ej et almänt, dock et ganska widsträckt herrawälde, och ingen gerning har waret så nedrig, at hon ej blifwet begången; ja wida hon, på något sätt har bidraget til at mätta deras ärelystnad. Sjelfwe Prinsarne hafwa dels blifwet efterstälde, och dels blifwet et offer åt deras gudlösa tiltagsenhet. Detta störtade dem i Portugal, hwarifrån flera Stesläster utstjappades til Påswen; men i Frankrike tyktes det endast

Sf. göra



göra dem mistänkte: desse helige Fäder blefwo, och handelen, ehuru de förstodo den så wäl, som trots någon wexel-winglare i Sverige, ruinerade dem aldeles. Min Läsare torde tillåta mig at forteligen nämna en del af deras öden, jämte ordfakerna til deras fall.

För mer än 200 år sedan inrättades Jesuitorden af Spanioeren Ignatius Lojola. Belägringen för Pampelone hade blifwet förgåten; om ej et äfwen så bekant, som löjeligt äfwentyr gjort Lojola til en andelig man, och omsider til et helgon. Påfwen Paulus den Tredje nekade länge at stadfästa den orden, som Ignatius börjat; men änteligen, sedan bröderskapet lofwat at wid alla hof enkannerligen bewaka Påfvens fördelar, war saken klar.

Lainez och Aquaviva, Ignatii efterträdare uti förestånderskapet för denna orden, och mycket lärare, samt utflugare än han, fulkomnade mer och mer detta bröderskapet. Desses hemliga affigt war, at, under sken af Religion, komma til öfverwälde öfwer werlden: et prof här af är deras oinskränkta magt uti Paraguay i America.

I Frankrike hade de i början stort motstånd; änteligen wunno de dock på Universiteterna och Parlamenterna, fingo tillstånd at uprätta et collegium i sjelfwa Paris, och ungdomen af de förnämsta slågter blef deras underwisning anförtrodd. Under hästigaste striden imellan Jesuiterna och deras motståndare, hände at Konung Hinric den Fjerde blef mördad utaf en af deras disciplar, och Jesuiten

Jesuiten Guiguard blef öfverbewisad at, genom en Krist, hafwa försvarat Konunga mord. Detta gjorde så mycket at de blefwo billigt hatade af alla, och orden utdrifwen, såsom et förbannadt och djefwulst samqwäm, ungdomens förförare och fiende til Konung och stat, som orden lyda i domen.

Jacobiter och Carthusianer munkarne hade wäl och genom sina ledamöter, Bourgogue, Clement och Quir, för deltagande uti dylika faseliga brott, gjordt sig förhatelige; de blefwo likwäl ej så misstänkte, som Jesuiterne, utan twiswel af den ord-sak, at de förre ansågos för mindre farlige; när de senare däremot lika mycket hatades och fruktades.

Daktade Jesuiternas olycka wid detta tilfället; blef likwäl ej deras utförande utur riket denna gången almant; emedan Parlamenterna i Bourdeaux och Toulouse icke fölgde de andras efterdömen, utan tillåto Jesuiterne at blifwa qwar. Desutan blefwo wäl personerne utur alla de öfriga Provincierna utdrifne; men deras egendom blef ej slagen under Kronan. Denna war nog ansenlig, och satte dem i stånd, at efter så år, sedan de fått tilstånd at återkomma, fullkomligen intaga sina gamla fördelar, och utsprida det gift, som redan hade gjort denna orden ödfänd. Sjelfwa Hinric den Fjerde, som, genom deras anstalter, blef mördad, war ganska gynsam emot dem, inrymde åt dem College la Fleche, och antog en Jesuit til sin biskfader. Denne store Konungen, som, genom många andra nyttiga inrättningar, lade grunden til Frankerikes wälmagt, war



Ja intagen af fördomar, at han trodde sig sela om ej Jesuiterna på alt sätt hyllades.

Ludwig den Trettonde och Cardinalen Richelieu gynnade dem ej mindre, för den ordsaken skull, at de werkeligen mycket bidrogo til lärdomens upkomst. Ingen orden lär kunna upwisa så många grundlärde män, som Jesuiternes: man behöfwer endast nämna en Petau och en Bortaloue, at förtiga andra. Det anseende Jesuiterne wunnet i Frankrike blef snart almant: de wunno äfwen så stort bifall af alle andre Catholske Prinsar, och detta styrkte dem i sit raseri, och det hopp, de reban gjort sig om at omsider kunna uprätta en Monarchi. I detta asseende blefwo jämwäl, tid efter annan, ätskillige af deras ordens bröder afsände til China, och bågge Indiernä, hwarest de, för at winna så mycket mera förtroende och framgång, funno bidragande til sit ändamål, at blanda hedniska cerimonier med Christendomens.

Under Ludwig den Fjortonde mädde Jesuiterne ganska wäl i Frankrike, hwartil P. la Chaise och Tellier det mästa bidrogo. Hertigen af Orleans war ock deras gynnare, oaktadt de stormar, som Jansenisterne hotade dem med. Under Ludwig den Femtonde war änteligen deras period all. Parlamenterna blefwo nödsakade at inregistrera accepten af Bullan unigenitus, och blefwo härigenom, mer än tillsörne, deras fiender. At man nekade Jansenisterne sacramentet gaf första anledningen til Jesuiternas fall: Encyclopädisterne och de öfrige lärde woro deras fiender, och  
 skyndade

Skændade på deras undergång, och hos hofvet samt folket förlorade de i småningom allt anseende.

Sådant war tilståndet då kriget brast ut mellan Ungeland och Frankerike, hwilket på följande sätt bidrog til at fulkomna deras undergång: Jesuiterne dreswo en stark handel på Martinic; som de där ledo ganska stora olyckor under kriget, bleswo de utyr stånd satte at betala sina skulder åt creditorerne i Frankerike. Desse påstodo at Jesuiterne i Frankerike borde betala sine uterwande medbröders skuld. Här börjades, alltså en swår rättegång för dem: wilkoren, som Franske Jesuiterne tilbodo creditorerne, woro, at de wille sjunga själe-mässor för dem, och bedja Gud gifwa dem tolamod at kunna bära sin förlust; men de wille weta af ingen betalning. Processen slöts änteligen til deras skada: de måste utbetala hisseliga summor, och bleswo strängeligen förbudne at ej mera drifwa någon handel. Man fick nu mera öppna ögon, begynte nogare inse hela deras tilstälning, och fan at inråtningen af denna orden stridde emot rikets lagar, Konungens magt och säkerhet, samt statens wälfärd. Deras ogudaktiga lära om Konunga mord, ehuru den ensamt hade bordt störta hela sällskapet, war likwäl ej hufwudordsfaken til deras fall: deras rikedomar, wälde, och omåtteliga högmö, samt at de, under sken at hafwa öfwergifwet werlden, måst af alla syflosatte sig med werldsliga göremål, och woro på en gång hofmän, köpmän, statsmän och präster gjorde det mästa.

Jesuiten Busenbaums bok om Konunga mord, eller copian därpå, som blef bränd, utgafs 1757, samma år, som Damien gjorde försök at mörda den nu regerande Konungen Ludwig den Femtonde, hvaraf är troligt, at Jesuiterne äfwen haft del i denna wederstyggeliga gerningen. Deras öde i Portugall är bekant: de blefwo utförde, sedan det blef bewist, at de utsändt Malagrida, at skaffa regerande Herren af daga.

I Paris fingo de, år 1762, befallning at, i April, tilltuta sina Scholar och Collegier, och oaktadt Konungens förord, blef hela sällskapet den 6 Augusti samma år utdömt. De öfriga Parlamenterna i riket gjorde straxt et med det Parisiska, och Jansenisternes seger blef på sådant sätt fullkommen. Italien är nu upfylld af Jesuiter, och hans Helighet i Rom lår hafwa swårt wid at förshna alle desse wanfrågade uslingar.

## Stadsnyheter.

Inkomne äro Skepparne Georg Mills ifrån Berwik med barlast, Alexander Paterson ifrån Findhorn med dito, Hans Hammilton ifrån Strensforth med dito och flåsk, John Walker ifrån Sunderland med stenkol, och Conrad Meyer ifrån St. Nbes med salt.

Utgången är Skepparen Olof Andersson Wik til Dumfries med järn och bräder.

Slutet

Slutet af beskrifn. uppå den fr. Stockh.  
 til efterstrefne utrikes orter stedda ut-  
 stöpning år 1765. (Se N:o 27.)

Westerfjön.				Alleh. stång- bult- och band- järn.		
				Stöppund.	Ösp.	M.
Amsterdam	=	=	=	17342	2	
Bristoll	=	=	=	10916	10	10
Brehmen	=	=	=	36	2	10
Cadix	=	=	=	719	15	5
Cattam	=	=	=	302	14	
Dublien	=	=	=	5254	14	
Engeländ	=	=	=	57161	1	1
Frankrike	=	=	=	304	11	
Figuera	=	=	=	657	2	
Hull	=	=	=	4395	6	10
Hamburg	=	=	=	714	17	
Irland	=	=	=	11173	18	10
London	=	=	=	15027	1	10
Lissabon	=	=	=	10606	8	
Lyftenburg	=	=	=	73	9	10
Livorno	=	=	=	906	1	10
Lewerpohl	=	=	=	807	12	10
Middelburg	=	=	=	50	15	10
Marseille	=	=	=	602	12	10
Medelhafwet	=	=	=	4146	7	19
Port a Port	=	=	=	5487	19	10
Portugal	=	=	=	3232	10	10
Rouan	=	=	=	303	4	8

Summa | 150222 | 17 | 13

Små



## Små Kyrko-tidningar.

I Domkyrko-Församl. födde 9 gosse- och 8 flicko- barn: Wigde Arbetskarl. M. Hökenberg och E. Lind; Handstematfärd-Gesällen Sw. Bredberg och Pigan Ingeb. Christensdotter: Döde Handstematfärd-Enkan M. Lund, 74 år, af lungfot; Drängen H. Forstenson, 43 år, af tårande sjukdom; och 7 barn, af trösken, kikkhosta och slag.

I Tyfka Församlingen födt et barn: Död Soldate-Hustr. Reg. Höpner, 24 år, af barnsbörd.

I Kronhus-Församl. födt et barn: Wigde Soldaten N. Hjelte och Pigan Elis. Johansd. Ahlgren: Döde Hindr. Horn, 17 år, 4 månader och 19 dagar, af håll och styng; Sergeants Enkan Elin Hultengren, 78 år och 9 månader, af ålderdoms främpor; och Soldaten Peter Hallin, 23 år, af feber.

### Kundgörelser.

Ängelst sötmjölks ost, större och mindre, finnes för billigt pris hos Herrar Dahl och Spargren.

Hos Herr Nlof Rommel finnes nyligen infomna hafre-gryn, af bästa slaget, til billigt pris.

Hos Herr James Marshall, finnes, emot en billig lösen, extra godt korfträ.

Et merbleradt rum, tjenligt för en ungfark, finnes emot en skäligh hyra, wid westra hamnegatan: mera manteligen.

De af mine läsare, som ej ännu pränumererat på senare halfwa årgången af Götheborgske Spionen, men torde härtil wara hogade; behaga, för mera beqwämlighet skul, lemna med det första pränumerations pengarne åt Pedellen, då han utdelar weckobladen. Skulle någon åstunda Spionen från årets början; århålls den ännu.